

ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อยต่อความเข้มแข็งของกลุ่มในพื้นที่จังหวัดสงขลา

สิรพงศ์ ศิริรักษ์¹ และ บุญส่ง รัตนพร²

บทคัดย่อ

ที่มาของการศึกษา: การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อยต่อความเข้มแข็งของกลุ่มในพื้นที่จังหวัดสงขลาดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๕๕ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งกลุ่มและปัญหาที่เกี่ยวข้อง

วิธีการ: ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ สุ่มสัมภาษณ์แบบเจาะจง ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้เลี้ยงแพะรายย่อย จำนวน ๓๑๖ ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละและค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักคะแนน (WMS)

ผล: ความคิดเห็นของผู้เลี้ยงแพะรายย่อยต่อความเข้มแข็งกลุ่ม จำแนกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้ ๑) กลไกการบริหารกลุ่ม, ๒) การเชื่อมโยงกับชุมชน-หน่วยงาน และ ๓) ฐานที่แสดงความมั่นคงของกลุ่ม. ในทุกด้านมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกลุ่มโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม, $\overline{WMS} = 3.3, 2.8$ และ 3.0 ตามลำดับ) และมีลักษณะความพยายามที่จะพัฒนาแบบกลุ่มที่เป็นทางการ ตลอดจนได้มีการวิจารณ์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ การสร้างความเข้มแข็งกลุ่มด้วย

สรุป: การปรับปรุงความเข้มแข็งกลุ่มรายย่อยที่มีขนาดเล็กควรเน้นแนวทางพัฒนาพฤติกรรมกลุ่ม ด้วยกระบวนการกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ, ผ่อนคลายกฎเกณฑ์, ค้นหาจุดร่วม, เน้นจุดหมาย และมุ่งสร้างงานกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งกลุ่มที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ความคิดเห็น, เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อย, ความเข้มแข็งของกลุ่ม

ทะเบียนผลงานวิชาการเลขที่ ๕๖(๒)-๐๒๑๖(๙)-๐๓๕

1. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสงขลา ถ.กาญจนวณิช อ.เมือง จ.สงขลา ๙๐๐๐๐.

2. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครศรีธรรมราช ถ.ราชดำเนิน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐.

Opinions of Goat Smallholders on Group Strengthening in Songkhla Province

Siraphong Sirirak¹ and Boonsong Rattanapon²

Abstract

Backgrounds: The study of opinions of goat smallholders on groups strengthening in Songkhla province was conducted in 2012. The objectives were to study various components relevant to groups strengthening and problems related.

Method: The survey research is used with purposive sampling. The sampling of 316 goat smallholders are interviewed with questionnaires for level of opinions. The data were analyzed descriptively by using percentages and weight mean score statistics (WMS).

Results: The opinions of goat smallholders which indicated of groups strengthening are categorized to 3 domains : 1) group management, 2) linkage to communities–agencies and 3) group prosperity status. The opinions of each domains are in moderately manners (\overline{WMS} = 3.3, 3.0 and 2.8 respectively) and attempted of development of formal group. Various problems impacting upon groups strengthening are also discussed.

Conclusions: Improving of small group strengthening should emphasize on develop of group habit in an informal manner, losing of rules and orders, seeking of common interests, focus on goal and aiming of group's work would bring forward to sustainability of groups strengthening.

Keywords : Opinions, Goat smallholders, Groups strengthening

Scientific Paper no ๕๖(๒)-๐๒๖๖(๔)-๐๓๕

1. Songkhla Provincial Livestock Development Office, Kanjanavanit rd. Muang, Songkhla, ๙๐๐๐๐.
2. Nakhonsithammarat Provincial Livestock Development Office, Rajadumnern rd. Muang, Nakhonsithammarat, 80000.

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

แพะเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น พื้นที่ปศุสัตว์เขต ๙ เป็นแหล่งใหญ่ในการเลี้ยงแพะ :7] มีจำนวนมากที่สุดถึง ๒๐๔,๕๓๕ ตัว เกษตรกร ๓๔,๘๒๑ ราย (กรมปศุสัตว์, ๒๕๕๕) ส่วนใหญ่เป็นรายย่อยหรืออาชีพเสริม ต่อมาในปี ๒๕๕๓-๕๕ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงแพะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สนับสนุนงบประมาณดำเนินการอุดหนุนผ่านระบบกลุ่ม ทำให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยเพื่อเลี้ยงแพะเพิ่มขึ้น มีการผสมผสานวิธีการสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มี ยุทธศาสตร์การเกษตร ฉบับที่ ๑๐ ส่งเสริมการสร้างสถาบันเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกรให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองในด้านวิชาการ การจัดการเรียนรู้ การตลาด อีกทั้งกรมปศุสัตว์ได้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การ พัฒนาปศุสัตว์แบบมีส่วนร่วมสำหรับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรอีกด้วย (กรมปศุ สัตว์, ๒๕๕๔ก.)

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสงขลาได้ดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ โดยขึ้น ทะเบียนกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงแพะ ๑๑๔ กลุ่ม ๑,๕๐๑ ราย จึงควรจะได้มีการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการกลุ่มที่นำไปสู่ความเข้มแข็ง และความคิดเห็นต่อการพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้ทราบ ถึงความก้าวหน้าในการดำเนินการกลุ่ม ตลอดจนองค์ประกอบที่จะมีส่วนในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม นิยามศัพท์

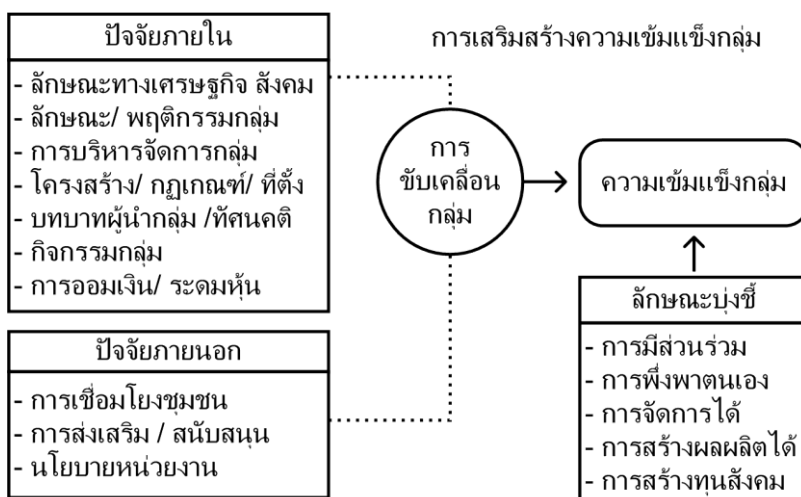
“เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อย” หมายถึง เกษตรกรรายย่อยในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑,๕๐๑ ราย ที่ รวมกลุ่มกันเลี้ยงแพะและได้ขึ้นทะเบียนกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์กับกรมปศุสัตว์แล้ว.

“ความคิดเห็น” หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะที่มีต่อลักษณะความ เข้มแข็งของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก.

“ความเข้มแข็งของกลุ่ม” หมายถึง ลักษณะของการดำเนินการกลุ่มที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งในการ ขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการเลี้ยงแพะของสมาชิก ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) กลไกการบริหารจัดการกลุ่ม, ๒) ฐานะแสดงความมั่นคงของกลุ่ม และ ๓) ความเชื่อมโยงกับชุมชนหรือหน่วยงาน.

กรอบแนวคิดการวิจัย

มีกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ สรุปลักษณะภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย ความเข้มแข็งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อย

อุปกรณ์และวิธีการ

การสำรวจตัวอย่าง

ทำการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ใช้จำนวนตัวอย่าง ดังนี้ (Yamane อ้างถึงใน บุญธรรม, ๒๕๕๑)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

e คือความคลาดเคลื่อนของค่าสัดส่วนที่ยอมรับ กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๕ ขนาดของกลุ่ม, N คือประชากรที่ศึกษา ๑,๕๐๑ คน, n คือจำนวนตัวอย่างที่ใช้ คำนวณได้ ๓๑๖ ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้แบบสอบถามทำการสัมภาษณ์ ระยะเวลาตั้งแต่กรกฎาคมถึงกันยายน ๒๕๕๕

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for MS Windows ในการอธิบายลักษณะต่าง ๆ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวัดระดับความคิดเห็นจำแนกเป็นค่าคะแนน ดังนี้ ระดับคะแนน ๕ หมายถึงเห็นด้วยมากที่สุด, ระดับคะแนน ๔ เห็นด้วยมาก, ระดับคะแนน ๓ เห็นด้วยปานกลาง, ระดับคะแนน ๒ เห็นด้วยน้อย, ระดับคะแนน ๑ เห็นด้วยน้อยที่สุด และใช้สูตรคำนวณค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักคะแนน (weight mean score, WMS) คือ

$$WMS = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i}$$

โดยที่ x_i เป็นค่าของคะแนนในระดับต่าง ๆ ๕ ระดับ ได้แก่ คะแนน ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ ส่วน f_i เป็นจำนวนผู้ที่ตอบเห็นด้วยในระดับต่าง ๆ และ $\sum_{i=1}^k f_i$ คือจำนวนผู้ให้ข้อมูล แปลความ WMS ดังนี้ ค่าคะแนน ๔.๕๑-๕.๐๐ เห็นด้วยมากที่สุด, ๓.๕๑-๔.๕๐ เห็นด้วยมาก, ๒.๕๑-๓.๕๐ เห็นด้วยปานกลาง, ๑.๕๑-๒.๕๐ เห็นด้วยน้อย, ๑.๐๐-๑.๕๐ เห็นด้วยน้อยที่สุด และนำค่าเฉลี่ย WMS แต่ละหัวข้อ นำมาหาค่าเฉลี่ยรวม (\overline{WMS})

ผลและวิจารณ์

๑. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพการเลี้ยงแพะ

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ ๘๐.๒) และเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี (ร้อยละ ๗๓.๒), นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ ๗๐) ประกอบอาชีพทำนาทำสวน (ร้อยละ ๙๐.๕) นอกนั้นประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ รับจ้าง ทำงานเอกชน รับราชการ และมีพื้นที่ถือครองของตนเอง ๕-๑๕ ไร่ (ร้อยละ ๙๓.๕) ใช้แรงงานในครอบครัว ๑-๒ คน และรายได้ระหว่าง ๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี (ร้อยละ ๖๕.๒).

ส่วนใหญ่มียุทธศาสตร์เลี้ยงแพะ ๕- ๑๐ ตัว (ร้อยละ ๘๑.๖) ให้ลูกเฉลี่ย ๑- ๒ ตัวต่อแม่ต่อปี และร้อยละ ๙๒ มีอัตราตายลูกแพะหลังหย่านมเฉลี่ย ๒ เปอร์เซ็นต์, เลี้ยงแพะผสมผสานกับการเพาะปลูก โดยเป็นแพะลูกผสม มีพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ๑-๒ ตัว ยืมพ่อพันธุ์ หรือใช้บริการผสมเทียมของราชการ (ร้อยละ ๐.๓) มีการจัดทำโรงเรือนเลี้ยงแพะ เลี้ยงปล่อยลงทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ หรือสวนไม้ยืนต้นเป็นส่วนใหญ่, รองลงมาปล่อยแปลง

พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกไว้ เลี้ยงขังคอกตลอดเวลาแล้วตัดพืชอาหารสัตว์มาให้ เลี้ยงขังคอกและปล่อยช่วงบ่าย ใช้พืชอาหารตามธรรมชาติเป็นหลัก (ร้อยละ ๙๐.๒) หรืออาจใช้พืชอาหารหายาที่ปลูกบ้าง และส่วนน้อยเลี้ยงโดยใช้ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นตระกูลถั่ว ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๙.๔) ไม่ได้ให้อาหารข้น รองลงมาให้อาหารที่ผสมเอง หรือวัตถุดิบบางชนิด เช่น กากปลาป่น กากปาล์ม รำ เกษตรกรให้แร่ธาตุก่อนเสริม และไม่ได้รับวัคซีนหลังจากซื้อมา แต่มีการถ่ายพยาธิเป็นประจำ ปีละ ๒-๓ ครั้ง มีการรับรองเป็นฟาร์มปลอดโรคบรูเซลโลซิสน้อยมาก. ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๘.๒) การขายแพะนั้นผู้ซื้อนำไปเลี้ยงเป็นพ่อแม่พันธุ์ ที่ขนาดน้ำหนัก ๑๕-๒๐ กิโลกรัม ส่วนน้อยจำหน่ายเป็นแพะเนื้อ ที่ราคา กิโลกรัมละ ๑๘๐-๒๐๐ บาท โดยมีพ่อค้ามารับซื้อ และส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๐.๕) ไม่ได้เข้าร่วมโครงการกับหน่วยงานใด และมีบ้างที่เข้าร่วมโครงการของกรมปศุสัตว์หรือส่วนท้องถิ่น

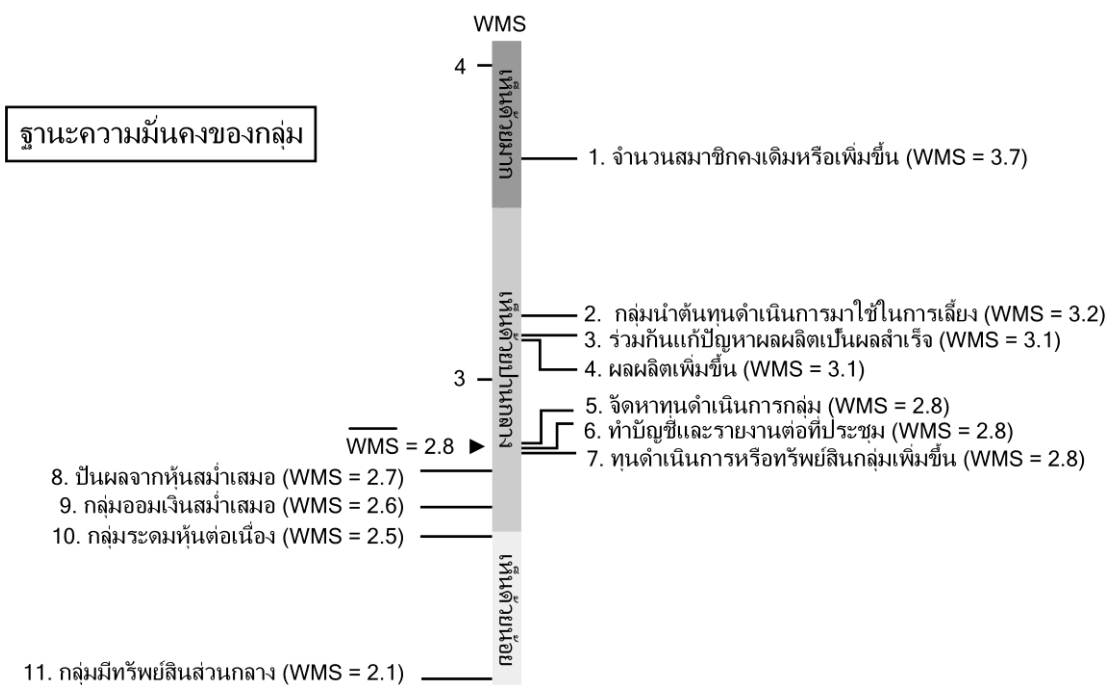
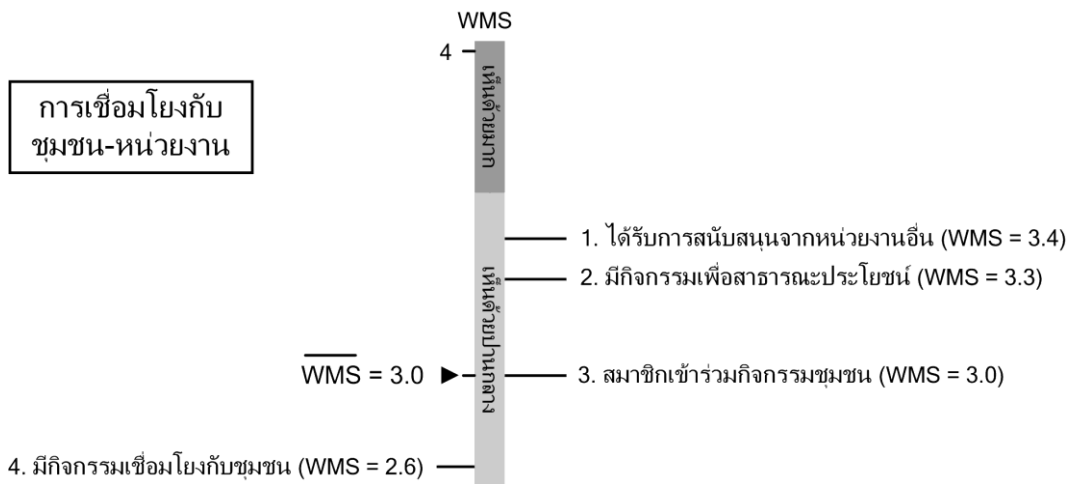
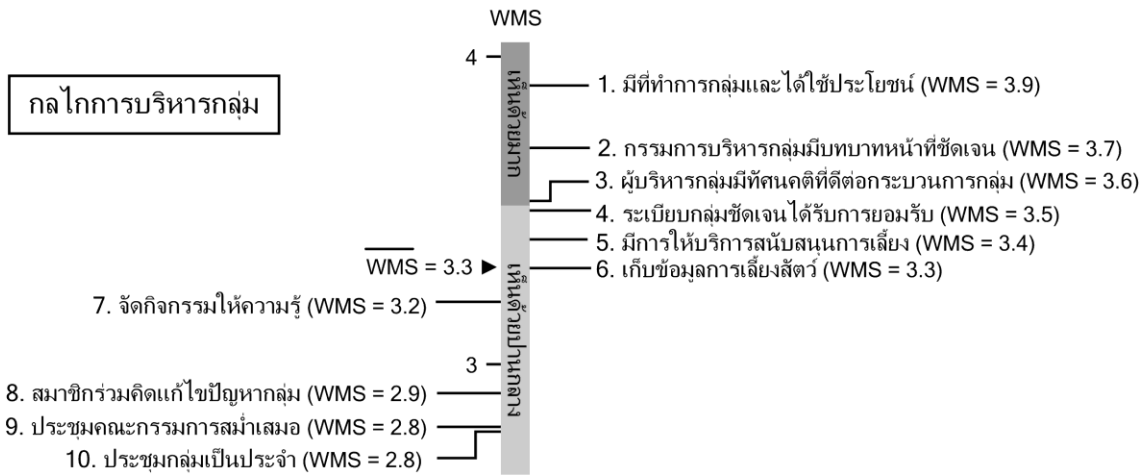
ปัญหาการเลี้ยงแพะ ส่วนใหญ่ขาดแคลนแพะที่ใช้ทำพันธุ์ (ร้อยละ ๗๕.๒) มีการผสมเลือดชิด และขาดแหล่งพืชอาหารสัตว์ (ร้อยละ ๖๐.๓) มีแปลงหญ้าน้อยไม่เพียงพอ (ร้อยละ ๒๔.๘) อัตราการตายก่อนหย่านมสูง ๓-๕ เปอร์เซ็นต์ (ร้อยละ ๘๐.๗) มีปัญหาแพะป่วย ร้อยละ ๑๙.๓ ได้แก่ โรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ ติดคอกตาย ถูกสัตว์อื่นทำร้าย ในด้านการตลาดนั้นพบปัญหา แพะมีราคาสูงจนหาซื้อไม่ได้ (ร้อยละ ๘๙.๗) ขาดแคลนพ่อแม่พันธุ์ (ร้อยละ ๘.๖) และแพะไม่ได้ขนาดที่ต้องการ (ร้อยละ ๑.๗)

๒. ความคิดเห็นต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเลี้ยงแพะ

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อความเข้มแข็งกลุ่ม จำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านกลไกการบริหารกลุ่ม ด้านการเชื่อมโยงกับชุมชน-หน่วยงาน และด้านฐานะที่แสดงความมั่นคงของกลุ่ม (ภาพที่ ๒) ในทุกด้านกลุ่มมีผลดำเนินการโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (มีค่าเฉลี่ยรวม $\overline{WMS} = 3.3, 3.0, 2.8$ ตามลำดับ) ในแต่ละด้านนั้น มีองค์ประกอบย่อยซึ่งแสดงถึงการดำเนินการ กิจกรรม พฤติกรรมกลุ่ม และสถานภาพ ที่สามารถบ่งชี้ถึงหรือสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยสามารถจัดเรียงลำดับองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้านได้จาก WMS จากค่ามากไปหาน้อย โดยองค์ประกอบที่มีค่า WMS เท่ากับหรือสูงกว่า \overline{WMS} ขึ้นไป อยู่ทางด้านขวาของแกนตั้ง และองค์ประกอบที่มีค่า WMS ต่ำกว่า \overline{WMS} ลงมา อยู่ทางด้านซ้ายของแกนตั้ง

กลไกการบริหารงานกลุ่ม

แสดงถึงวิธีการในการดำเนินการ ขับเคลื่อนกระบวนการงานแบบกลุ่ม มีองค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรมีความเห็นในการดำเนินการในระดับที่เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมขึ้นไป (ภาพที่ ๒ บน) ได้แก่ การมีที่ทำกรกลุ่มและได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งแยกห่างออกจากองค์ประกอบอื่นอย่างเด่นชัด เป็นลักษณะภายนอกที่เกษตรกรเห็นความสำคัญ โดยการมีสถานที่ในการดำเนินกิจการของกลุ่มจะเป็นอันดับแรกในการจัดตั้งกลุ่มเข้มแข็งและมีแบบแผน สอดคล้องกับสมพักตร์ (๒๕๓๖) ในลำดับถัดไป ได้แก่ บทบาทกรรมการบริหารกลุ่ม ทักษะคติผู้บริหารกลุ่ม ระเบียบกลุ่มที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สามารถสัมผัสได้จากบทบาทของผู้บริหารกลุ่ม ซึ่งกลุ่มควรมีหลักการปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์ มีความร่วมมือ กำหนดหน้าที่ของสมาชิก มีการประชุม มีระเบียบวินัย มีแผนงาน จึงจะสามารถดำเนินงานกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับพิรพงษ์ (๒๕๔๖) ส่วนการบริการสนับสนุนการเลี้ยง การเก็บข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ เป็นองค์ประกอบที่เป็นความต้องการของเกษตรกรที่คาดหวังจะได้รับการดำเนินกลุ่ม ซึ่งโดยทั่วไปกลุ่มมีการดำเนินการในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงค่าเฉลี่ยรวม

ภาพที่ ๒ ความคิดเห็นของเกษตรกรในการดำเนินการกลุ่ม : กลไกการบริหารงานกลุ่ม (บน), การเชื่อมโยงกับชุมชน-หน่วยงาน (กลาง) และฐานะความมั่นคงของกลุ่ม (ล่าง)

ส่วนองค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรมีความเห็นในการดำเนินการในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม (ภาพที่ ๒ บน) ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ความรู้กลุ่ม ยังมีการดำเนินการน้อย ซึ่งเป็นความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นรายใหม่ ในหม่องค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรที่เกษตรกรให้ความสำคัญน้อยที่สุด ซึ่งเกษตรกรเห็นว่ามีการดำเนินการในระดับต่ำจะเกี่ยวข้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การประชุมคณะกรรมการสม่ำเสมอ และการประชุมกลุ่มเป็นประจำ. อาจบ่งชี้ถึงสภาพที่ผู้บริหารกลุ่มมีบทบาทที่ขึ้น หรือมีการศึกษาหรือฐานะที่แตกต่างจากสมาชิกทั่วไป กลุ่มจึงมีการใช้กลไกการมีส่วนร่วมหรือการรับฟังความคิดเห็นในระดับค่อนข้างน้อย ซึ่งสามารถจำแนกได้ชัดเจนโดยจับกลุ่มแยกต่างจากองค์ประกอบอื่น ตรงกันข้ามกับองค์ประกอบที่เกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารกลุ่มซึ่งรวมอยู่เหนือค่าเฉลี่ยรวมขึ้นไป ในอีกด้านหนึ่ง การที่เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อรับปัจจัยการผลิตในเบื้องต้น การบริหารจัดการกลุ่มซึ่งมีกฎเกณฑ์กำหนดจึงอาจเป็นเรื่องใหม่ที่แตกต่างไป สภาพเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มยังอยู่ในระยะการพัฒนา (กิติ, ๒๕๔๓) ซึ่งเมื่อรวมกันเป็นกลุ่มมีจุดประสงค์แน่นอน กลุ่มต้องกำหนดแบบแผนที่แน่นอน ได้แก่ การกำหนดความรับผิดชอบแบ่งงานกันทำ (สมยศ, ๒๕๓๔)

การเชื่อมโยงกับชุมชน-หน่วยงาน

แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มกับโครงสร้างที่แวดล้อมหรือองค์กรภายนอก หม่องค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรมีความเห็นในการดำเนินการในระดับที่เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมขึ้นไป (ภาพที่ ๒ กลาง) ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น โดยเกษตรกรยังคงเห็นว่าการได้รับสนับสนุนยังเป็นปัจจัยหนุนเสริมที่สำคัญต่อความเข้มแข็ง องค์ประกอบนี้อาจพิจารณาไปในทางตรงข้ามได้ ด้วยเหตุว่าแท้ที่จริงแล้วกลุ่มที่เข้มแข็งย่อมหมายถึงกลุ่มที่เป็นอิสระ สามารถพึ่งพาตนเอง ขับเคลื่อนพัฒนา กลุ่ม หรือวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเองได้ มากกว่าที่จะพึ่งพิงปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกตลอดไป ความหวังที่จะรับโครงการพัฒนาให้ความช่วยเหลือจึงครอบงำประชาชนมาโดยตลอดนับแต่ราชการมีบทบาทนำในการดำเนินโครงการพัฒนาชนบทเป็นต้นมา (สามชาย, ๒๕๕๓) รองลงมาเป็นกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ที่เกษตรกรให้ความสำคัญในการดำเนินการนั้น อาจบ่งชี้โดยนัยถึงความยอมรับของเกษตรกรบางกลุ่มว่ากลุ่มได้รับปัจจัยสนับสนุนจากราชการโดยผ่านการรับรองของประชาคม จึงสมควรดำเนินกิจกรรมจำเพาะเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นการตอบแทน ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยซึ่งบุคคลมีการพึ่งพาอาศัยกันเองในกลุ่มหรือชุมชน (ธนาทิพและคณะ, ๒๕๔๘) และในการติดตามผลการดำเนินการกลุ่มพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนนั้น บุคคลอาจไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนในนามของกลุ่มอย่างชัดเจน หากเป็นลักษณะส่วนบุคคลหรือเป็นความเข้มแข็งของชุมชนนั้นอยู่แล้วมากกว่า นอกจากนั้นกลุ่มยังอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเข้มแข็ง จากการเลี้ยงแบบรายย่อยซึ่งไม่มีการดำเนินการในลักษณะกลุ่มมาก่อน

ในลำดับสุดท้ายซึ่งเป็นระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมลงมา ได้แก่ การมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับชุมชน เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างชุมชนและกลุ่ม ซึ่งต้องอาศัยการสั่งสมประสบการณ์ของสมาชิก จึงจะสามารถจับประเด็นที่เกี่ยวข้องจนสามารถนำกิจกรรมกลุ่มเชื่อมโยงกับชุมชนได้ กลุ่มจะต้องเพิ่มการประสานชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสวงหาจุดที่เป็นประโยชน์ร่วมของชุมชนและกลุ่มสร้างเครือข่ายอาชีพร่วมกันกับกลุ่มอื่นหรือขยายเครือข่ายออกไป จึงจะได้รับแรงหนุนเสริมจากชุมชน (ปัญญา, ๒๕๕๓)

ฐานะความมั่นคงของกลุ่ม

แสดงถึงแนวทางการบริหารจัดการผลการประโยชน์ของกลุ่ม มีองค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรมีความเห็นในการดำเนินการในระดับที่เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมขึ้นไป (ภาพที่ ๒ ล่าง) ได้แก่ จำนวนสมาชิกคงเดิมหรือเพิ่มขึ้นอันเป็นสิ่งที่เกษตรกรรับรู้ได้แน่ชัด เนื่องจากความมั่นคงของกลุ่มอย่างน้อยต้องขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกของกลุ่ม หากสมาชิกมีคงที่หรือเพิ่มขึ้นก็มีโอกาสในการดำรงอยู่ต่อไป (ยิววัฒน์, ๒๕๓๔). รองลงมาเป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่ม คือ กลุ่มได้นำทุนดำเนินการที่ได้รับจากราชการหรือที่มีอยู่แล้วก็ตามมาใช้ในการเลี้ยงแพะ แม้ว่าจะไม่ได้นำมาด้วยกันเลี้ยงเป็นฝูงเดียวกัน ยังเป็นการเลี้ยงในความครอบครองของตนเอง. ในเมื่อการดำเนินการกลุ่มยังคงมีจุดร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลสำเร็จในบางส่วนได้ และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น. การที่องค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการยอมรับในระดับปานกลางก็แสดงว่ากลุ่มยังคงตระหนักในความจำเป็นในการรวมกลุ่ม แม้จะเป็นเพียงการร่วมมือช่วยเหลือกันทั่วไปในบางเรื่อง. ในแง่จำนวนสมาชิกกลุ่มจึงเป็นการมองในเชิงปริมาณ แต่องค์ประกอบย่อยชุดนี้เป็นการชี้ในเชิงคุณภาพถึงความยั่งยืนของการรวมกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีผลกระทบเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยพฤติกรรมกลุ่มต้องเน้นงาน แผนงาน เป้าหมายของกลุ่ม, มีการพึ่งพากันจากการกระทำของสมาชิกด้วยกัน ซึ่งประสบการณ์และการดำเนินการของสมาชิกจะมีผลต่อผลลัพธ์กลุ่ม และการดำเนินการของสมาชิก (Smith, 2008). ในลำดับถัดไปเป็นชุดองค์ประกอบย่อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับค่าเฉลี่ยรวม ประกอบด้วยการจัดการจัดหาทุนฯ, การทำบัญชีฯ และ การที่ทุนดำเนินการหรือทรัพย์สินกลุ่มเพิ่มขึ้น ถ้ากลุ่มมีเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินการอย่างเพียงพอก็จะทำให้กลุ่มดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง (พงษ์ศักดิ์และคณะ, ๒๕๔๐). การบริหารจัดการทางการเงินของกลุ่มที่อยู่ในระดับปานกลาง อาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น รายได้จากการเลี้ยงแพะในระยะเริ่มเลี้ยงในรูปของตัวเงินยังมีมูลค่าต่ำ เนื่องจากการผลิตแพะเพื่อขายลูกต้องใช้ระยะเวลา จากการเริ่มเลี้ยงจนกระทั่งแพะโตเต็มวัยจนขายได้ (กรมปศุสัตว์, ๒๕๕๔ข.) ทำให้ทุนดำเนินการกลุ่มไม่เพิ่มขึ้นชัดเจน. หรือการที่ทรัพย์สินหรือทุนดำเนินการในการเลี้ยงแพะอยู่ในครอบครองของสมาชิกเป็นหลัก มูลค่าที่เพิ่มขึ้นจึงเริ่มต้นสะสมที่สมาชิกก่อน. ในเมื่อการรวมกลุ่มกันนั้นเป็นยุทธวิธีที่จะแก้ไขปัญหาขนาดการผลิต ทำให้เกิดอำนาจการต่อรอง และราคาที่ดี กลุ่มอาจขายผลผลิตเอง หรือขายผ่านการเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น (Abaru et al., 2006). จึงควรตกลงกำหนดแนวทางการขายผลผลิตเสียใหม่ ถัดจากนั้นจึงหักรายได้จากการขายนั้นเข้าเป็นทุนดำเนินการกลุ่ม น่าจะทำให้ทุนดำเนินการกลุ่มเพิ่มขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง.

ส่วนองค์ประกอบย่อยที่เกษตรกรมีความเห็นในการดำเนินการในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม (ภาพที่ ๒ ล่าง) ได้แก่ การปันผลจากหุ้นสม่าเสมอ, กลุ่มออมเงินสม่าเสมอ และกลุ่มระดมหุ้นต่อเนื่อง เป็นองค์ประกอบย่อยที่ทางราชการสนับสนุนส่งเสริม โดยค่านิยมเกี่ยวกับการออมเงินจะเป็นตัวช่วยในเบื้องต้นในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร และเป็นวิธีแก้ไขปัญหาเรื่องจริงในการขาดแหล่งเงินสำหรับเกษตรกรรายย่อย การออมเงินไม่เพียงแต่จะช่วยในเรื่องการผลิตเท่านั้น แต่ยังทำให้ความผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มเข้มแข็งขึ้น (Abaru et al., 2006). ปัญหาการออมเงินที่ยังไม่เข้มแข็งอาจมีหลายสาเหตุ เช่น ผู้เลี้ยงแพะรายย่อยมักมีการออมเงินในกลุ่มออมทรัพย์อื่นของชุมชนอยู่ก่อนแล้ว การออมเงินภายในกลุ่มจึงอาจซ้ำซ้อน และขาดแรงจูงใจเนื่องจากเป็นกลุ่มขนาดเล็ก. นอกจากนั้นแล้วในสังคมชนบทการออมเงินมีในหลายรูปแบบไม่เพียงแต่ในรูปตัวเงินเท่านั้น. และจากการที่เพศชายหรือหญิงมีผลอย่างสำคัญต่อประสิทธิภาพการออม (Chowa, 2006; Floro and Seguino et al., 2000) เมื่อสมาชิกกลุ่มเป็นเพศชายเสียเป็นส่วนใหญ่ย่อมส่งผลกระทบต่อลักษณะการออมเงิน. องค์ประกอบลำดับสุดท้าย ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมอย่างเด่นชัด เป็นผลสุดท้ายที่ตามมาจากองค์ประกอบอื่น ซึ่งส่งผลทำ

ให้กลุ่มไม่มีการดำเนินการในเรื่องทรัพย์สินส่วนกลาง ซึ่งจะเป็นวัสตุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาหมุนเวียน แบ่งปัน หรือใช้ร่วมกันในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานกลุ่มมีองค์ประกอบซึ่งมีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นตัวชี้วัดสำหรับกลุ่มที่มีความเข้มแข็งแล้ว เป็นแนวทางที่เป็นแบบแผนสามารถตรวจวัดค่าได้ชัดเจน แต่โดยที่กลุ่มมีโครงสร้างขนาดเล็กนั้นอาจต้องเน้นไปที่กระบวนการขับเคลื่อนที่ไม่เป็นทางการ ผ่านกลายกฎเกณฑ์ เน้นพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มให้มุ่งเน้นจุดหมายปลายทาง ค้นหาจุดร่วม มุ่งสร้างงานของกลุ่ม จึงจะสามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งกลุ่มที่ยั่งยืนได้

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

๑. ลักษณะบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งกลุ่มมีอยู่ในองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ๑) การมีส่วนร่วม จากการประชุมคณะกรรมการและการประชุมกลุ่ม ๒) การพึ่งพาตนเอง จากการที่สมาชิกร่วมคิดแก้ไขปัญหากลุ่ม ๓) การจัดการได้ จากการที่มีการให้บริการสนับสนุนการเลี้ยง เก็บข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ จัดกิจกรรมให้ความรู้ การจัดหาทุนดำเนินการกลุ่ม ทำบัญชีและรายงานต่อที่ประชุม ๔) การสร้างผลผลิตได้ จากการร่วมกันสร้างผลผลิตเป็นผลสำเร็จ และ ผลผลิตเพิ่มขึ้น และ ๕) การสร้างทุนสังคม จากการมีกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ สมาชิกร่วมกิจกรรมชุมชน และมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับชุมชน ในภาพรวมแล้วมีความเข้มแข็งกลุ่มในระดับการดำเนินการปานกลาง

๒. กลุ่มแพะรายย่อยมีโครงสร้างขนาดเล็ก ดังนั้นการพัฒนากลุ่มจึงอาจต้องลดเป้าประสงค์ในการผลักดันขีดความสามารถกลุ่มให้เป็นไปตามนโยบายลงบ้าง แม้ว่าอาจเป็นสิ่งที่ตรวจวัดได้ง่าย เช่น การออมเงิน การมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ โดยเน้นให้กลุ่มพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น เพิ่มปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มโดยมีการจัดการงานร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดโดยตกลงจัดการผลผลิตร่วมกัน นอกจากนั้นแล้ว การที่กลุ่มมีขนาดเล็กน่าจะกระตุ้นการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นได้ง่าย แม้อาจขาดทักษะที่หลากหลายภายในกลุ่มเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะมีบทบาทในการเติมเต็มส่วนที่ขาดได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระศักดิ์ ตูลยาพร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิจัย, นายปัญญา ธรรมสาร ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมสัตว์เล็กและสัตว์ปีก กรมปศุสัตว์, นายสว่าง อังกุโร ผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อ กรมปศุสัตว์ ที่ได้ให้แนวคิดการวิจัย และนายสัตวแพทย์วีรชัย วิโรจน์แสงอรุณ ปศุสัตว์จังหวัดสงขลาที่ได้ให้การสนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. ๒๕๕๔ก. คู่มือปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔. กลุ่มวิจัยและพัฒนาระบบฟาร์มปศุสัตว์.

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี.

กรมปศุสัตว์. ๒๕๕๔ข. การเลี้ยงแพะ.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมปศุสัตว์. ๒๕๕๕. คู่มือปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕. กลุ่มวิจัยและพัฒนาปศุสัตว์เชิงบูรณาการ

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี.

กิติ ตยัคคานนท์. ๒๕๔๓. เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แปลงอักษร.

ธนาทิพย์ ฉัตรภูติ, สมบัติ บางเหลือ อภิรตี รื่นกลิ่นจันทร์, ณรงค์เวทย์ รุ่งโรจน์ทวีศักดิ์, ปรีดา รอดนวล, วิจิตรา

ทองจันทร์, นภัสสร สงสันเทียะ. ๒๕๔๘. รายงานผลสรุปการสัมมนาเรื่อง ฟังตนเอง... ทางเลือกแห่งทาง

รอดของสังคมไทย. ๘ ตุลาคม ๒๕๔๘ ห้องประชุมชั้น ๔ อาคารเอนกประสงค์ ๑

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์. จัดโดยนักศึกษปริญาโทสาขาชนบทศึกษาและการพัฒนา

รุ่นที่ ๕. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. แหล่งที่มา: [http://www.gvc.tu.ac.th/th/](http://www.gvc.tu.ac.th/th/download/magazine/mag_years๒_vol๒/mag_years๒_vol๒_๖.pdf)

[download/magazine/mag_years๒_vol๒/mag_years๒_vol๒_๖.pdf](http://www.gvc.tu.ac.th/th/download/magazine/mag_years๒_vol๒/mag_years๒_vol๒_๖.pdf)

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์ิ. ๒๕๕๑. ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐) กรุงเทพมหานคร:

จามจุรีโปรดักท์.

ปัญญา ธรรมศาล. ๒๕๕๓. การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ในระบบเกษตรยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรม

ปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ๑๔๖ หน้า.

พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์, ราไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย, ดุษฎี ณ ลำปาง, ธีรเดช พรหมวงศ์ และนริศ ยิ้มแย้ม.

๒๕๔๐.กลยุทธ์และกระบวนการในการดำเนินงานขององค์กรเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ .

บทความวิชาการ เสนอในการประชุมสัมมนาระดับชาติเรื่อง “การพัฒนาวิชาการสาขาส่งเสริม

การเกษตร”

ณ ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พีรพงษ์ เนินงาม. ๒๕๔๖. “ปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของกลุ่มชุมชนในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริม

การเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. ๒๕๓๔. “การพัฒนาองค์กรประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชน”ในการพัฒนาชุมชน:จากทฤษฎี

สู่การปฏิบัติ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

สมพักตร์ ยัญญะสิทธิ์ิ.๒๕๓๖. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง: สำนักพิมพ์รามคำแหง.

สมยศ นาวิการ. ๒๕๓๔. ทฤษฎีและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดวงกลม.

สามชาย ศรีสันต์. ๒๕๕๓. มายาคติความยากจนในสังคมไทย: โบราณคดีของความหมาย. รวมบทความที่ได้รับ

รางวัลวนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์ สำหรับวิทยานิพนธ์เพื่อคนจน ปีที่ ๒. ๙ เมษายน ๒๕๕๓. จุลสาร

สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย; ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ เดือนสิงหาคม ๒๕๕๓. แหล่งที่มา:

<http://www.tu.ac.th/org/sanyains/projectvanida/vanidabook2.pdf>.

- Abaru Millie.B., Nyakuni A. and G. Shone. 2006. Strengthening farmers' organizations: The experience of RELMA and ULAMP. [http://www.worldagroforestry.org/projects/relma/pdfs/Strengthening_farmers__organizations.pdf].
- Chowa A.N. G. 2006. Saving performance among rural households in Sub-Saharan Africa: The effect of gender. [www.microfinancegateway.org/gm/document-1.9.41324/08.pdf].
- Floro, M., and Seguino, S. 2000. Does gender have any effect on aggregate saving: An empirical analysis. Paper prepared for the World Bank Gender and Development Policy and Research Report. Washington, DC. [<http://www.cid.harvard.edu/archive/events/cidneudc/papers/seguino.pdf>].
- Smith, Mark K 2008. 'What is a group?'. The encyclopaedia of informal education. [www.infed.org/groupwork/what_is_a_group.htm].